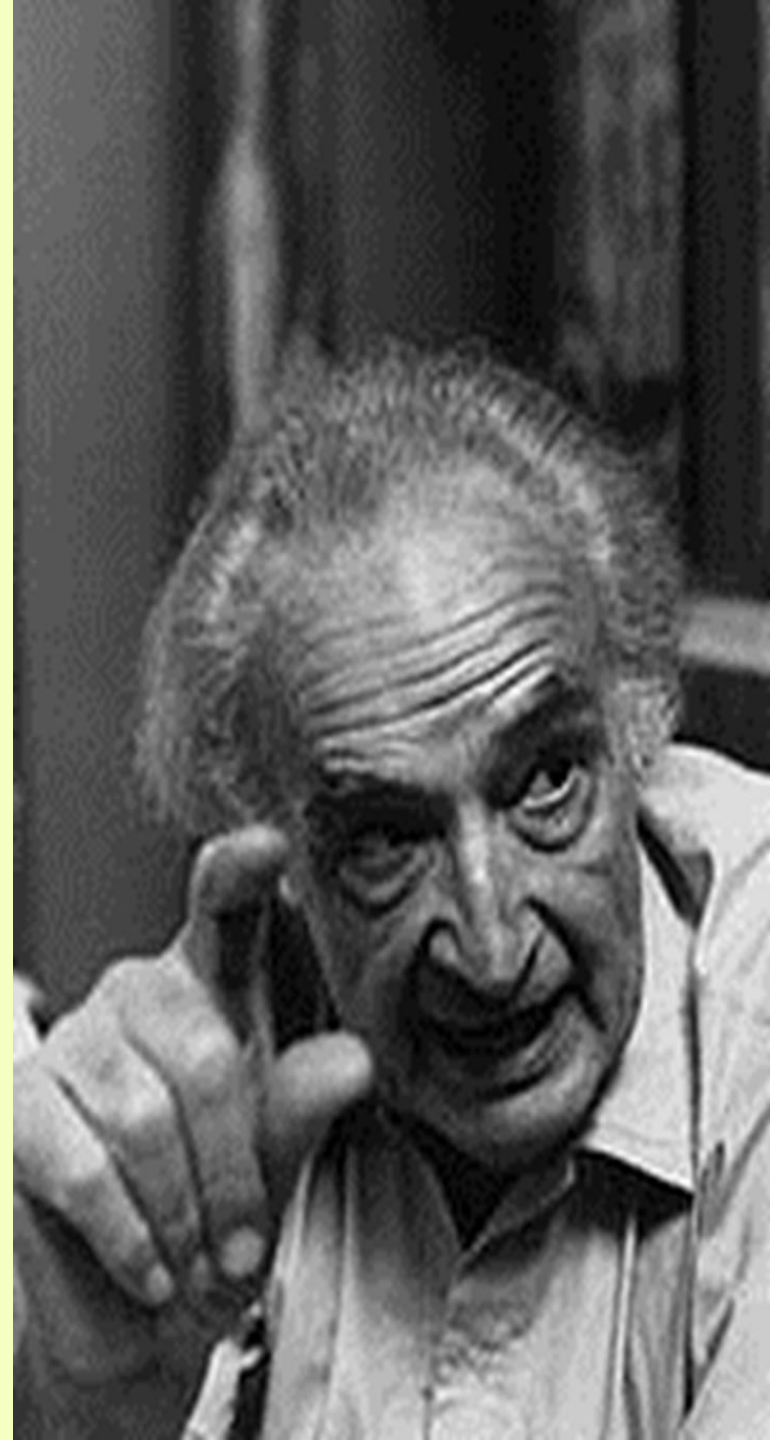


Δρ Χριστίνα Αργυροπούλου,  
Νεοελληνίστρια, Συγγραφέας

*Η ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ  
ΤΟΥ ΕΚΤΟΡΑ  
ΚΑΚΝΑΒΑΤΟΥ*

Πειραιάς 1-4-2015



- Η περιγραφή της «Γλώσσας» στην ποίηση του Ε. Κακναβάτου, αποτελεί ένα είδος «Γραμματικής» του έργου του (corpus) ή μια «Ποιητική Γραμματική».
- Η μελέτη της λειτουργίας της γλώσσας μέσα από τα στοιχεία που παρέχει η ίδια η γλώσσα, αποκαλύπτει ότι από «γλώσσα της ποίησης» γίνεται «ποιητική γλώσσα».
- Η λειτουργία ή οι λειτουργίες αυτής της «λογοτεχνικής γλώσσας» διερευνώνται σε όλα τα επίπεδα, δηλαδή η γλώσσα ως μορφή με το κλιτικό της σύστημα (καθαρεύουσα και νεοελληνική/ δημοτική).
- Η γλώσσα ως σύνταξη, καθώς οι ποιητές δομούν και αναδομούν τη συντακτική σειρά των λέξεων ή εκφράζονται ελλειπτικά και δημιουργούν ένα ξάφνιασμα.
- Η γλώσσα ως λεξιλόγιο και ως επιλογή ειδικού λεξιλογίου ή νεολογισμού, δηλαδή λέξεις που πλάθουν οι ποιητές από άλλες λέξεις ή τις επινοούν από ρίζες του ελληνικού λεκτικού.
- Μάλιστα, ο Ε. Κακναβάτος ξαφνιάζει με τις σπάνιες λέξεις, που απαντούν μία μόνον φορά ως λέξεις-άπαξ στο έργο του, τις οποίες επιλέγει για τον ήχο ή γιατί ταιριάζουν στο ύφος της γραφής του, π.χ. η λέξη «αλεκτρύων»= πετεινός, «όχεντρα» αντί οχιά, «όναρ» αντί όνειρο κ. ά.
- Ο Ε. Κακναβάτος έχει υπερδιπλάσιες λέξεις –άπαξ από τον Γ. Σεφέρη, που σημαίνει ότι έχει πιο πλούσιο λεξιλόγιο από τον Σεφέρη και ότι αντλεί από όλα τα επίπεδα και μορφές της γλώσσας μας.

♣ Με την επιλογή του λεξιλογίου και της σύνταξης, με τις επαναλήψεις, με τις επιφωνηματικές και ερωτηματικές προτάσεις, με το επιστημονικό λεξιλόγιο ο Ε.Κ. δημιουργεί το δικό του ύφος γραφής, τη δική του γλωσσική «ταυτότητα», ως μια ξεχωριστή ποιητική «Γλώσσα» της υπερρεαλιστικής του ποίησης, π.χ. «Μπορείς [...]»/

Ω τα νερά στο Άκτιο Αντώνιε  
τι τα βυθομετράς;  
στην Αλεξάνδρεια νικήθηκες  
για πάντα», σελ. 383

♣ Επίσης, αποδεικνύεται ότι ο ποιητής πετυχαίνει να δώσει μια γλώσσα «ελεύθερη», μια «παμπάλαιη νεαρά», όπως συνήθιζε να λέει και όπως κατέθεσε σε συνέντευξη που του είχα πάρει.

♣ Συνεπώς, λέγοντας «Γλώσσα» εννοούμε κάθε διάσταση της ποιητικής λειτουργίας της γλώσσας και της δημιουργικότητάς της, που αφήνεται ως ποίηση και απόλαυση στους αναγνώστες της.

♣ Από τη στιγμή που η ποίηση αφήνεται στους αναγνώστες γίνεται συλλογικό απόκτημα και συχνά κάποιες εκφράσεις ενδέχεται να λειτουργήσουν ως κοινές εκφράσεις στερεότυπες των απλών ανθρώπων, π.χ. «Φυλή μου ράτσα υψικάμινου» του Ε.Κ. ή από τον Κ. Π. Καβάφη με τη φράση «τόσο σοφός που έγινες/ ήδη θα κατάλαβες Ιθάκες τι σημαίνουν», «Η Ιθάκη σου έδωσε το ωραίο ταξίδι/ άλλα δεν έχει να σε δώσει», «Θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία» του Α. Κάλβου, «εις οiwνός άριστος αμύνεσθαι περί πάτρης» (Ιλιάδα, Όμηρος) κ.ά.

Είναι ολοφάνερο ότι η γλώσσα της ποίησης αντλείται από τη γλώσσα της κοινότητας, είναι γλώσσα όλων, αλλά ανανεώνεται και εμπλουτίζεται από τους ποιητές και τους λογοτέχνες γενικά και επιστρέφει πάλι στη γλωσσική κοινότητα πιο δυνατή.

Όλοι οι ποιητές μας δεν έχουν παρά τα 24 γράμματα της γλώσσας μας, αυτά τα 24 στρατιωτάκια, λέει ο Ν.Καζαντζάκης, κάνουν το θαύμα τους.

Για κεραμουργία από φωνήεντα κάνει λόγο ο Κακναβάτος, που επιλέγει ηχηρές λέξεις και λέξεις αμαζόνες, σπάνιες και ατίθασες, καθώς αυτές στην ποίηση μεγιστοποιούν το εκτόπισμά της, π.χ. «νέκυια, φρενοτέκτων, ωτοόκος, κέρνος, ηλιοδρόμιο» (λέξεις- άπαξ ). Υπερρεαλιστές συνάψεις λέξεων, π.χ. «το χάλκινο μήκος των ελλήνων σε οξειδωση/ το πλάτος της πίκρας/ [ ...]/ τι καμπύλη ράτσας θεέ μου/ να βόσκει πάνω της ξανθό το χαμομήλι/ από τους γαλαξίες.» , σελ.42,

«να μην αφήνετε το άγιο μήκος των ελλήνων»  
με μόνο ένα μάτι καταμεσί του κούτελου

να το σκυλεύουνε οι θαυμαστές,/ οι αγιογδύτες...», σελ. 126

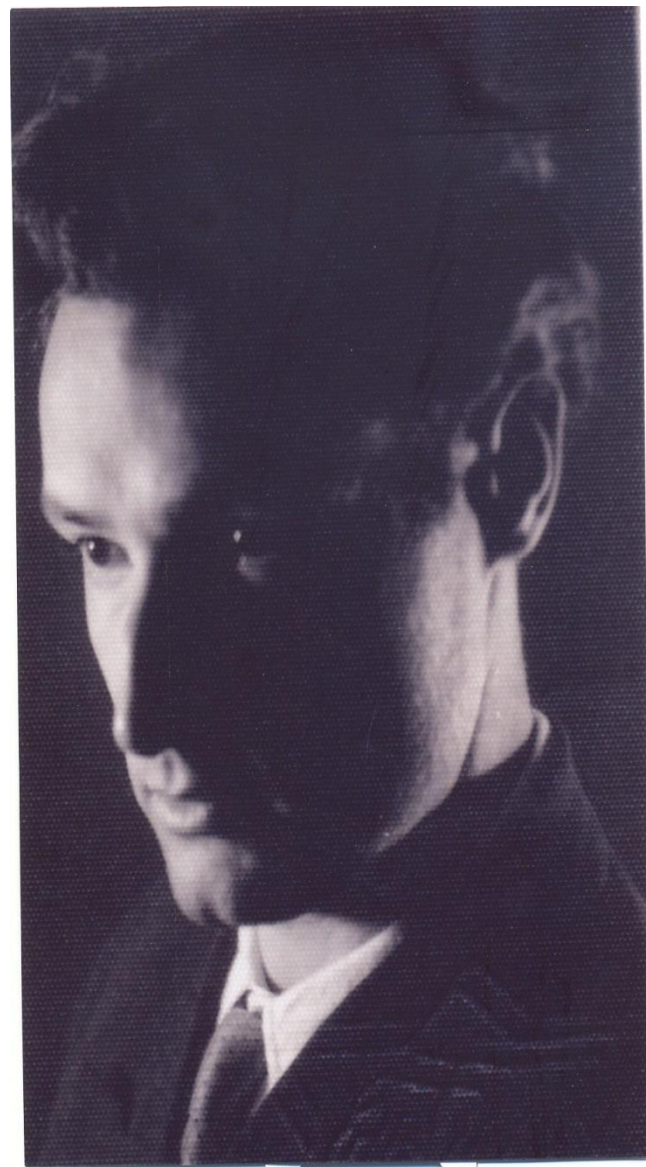
Καθημερινά χρησιμοποιούμε τη γλώσσα για να επικοινωνήσουμε, για να ορίσουμε αντικείμενα, ενώ η ποιητική γλώσσα είναι απαιτητική ερωμένη, δεν χωράει παντού, είναι επιλεκτική, υπάρχει αυθύπαρκτα ως λέξη ή ως έκφραση με την πολυσημία και την πολιτισμική της φόρτιση μέσα στους αιώνες, καθώς λέξεις και εκφράσεις, λόγιες και λαϊκές, έχουν το δικό τους βάρος και τη δική τους αξία, π.χ. «θίασος ζόφου», «εν καιρώ νεφέλης», «Των Ατρείδων βαριά κληρονομιά πέρα/ πέτρωνε σε Αργολίδες», σελ. 203, «άχρονα θεωρήματα κυκλώσανε τους λόχους μας [...]/ πιασμένοι οι δυο μας χέρι χέρι/ τρελοί με τα φωνήεντα των Ελλήνων/ δεν περνούνε οι φασίστες...», σελ. 215.

Η μελέτη των λογοτεχνικών γλωσσών προσφέρει πολλά στους ειδικούς και τους φίλους της λογοτεχνίας, που μπορούν να την προσεγγίζουν καλύτερα. Και έχουν γίνει πολλές ανάλογες με τη δική μου μελέτες, όπως του γάλλου Ταραμπού που μελέτησε τη γλώσσα του Βαλαωρίτη (Y. Tarabout, LA LANGUE DE VALAORITIS), του Κ. Μηνά, Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ, του Ερ. Καψωμένου, Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΟΥ ΣΕΦΕΡΗ, η γλώσσα και το ύφος στην ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη, του Ν.Γκάτσου, του Μ.Σαχτούρη, του Γ.Σκαρίμπα, του στρατηγού Γ. Μακρυγιάννη κλπ.



Στην ποίηση του Ε.Κακναβάτου έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον το πλούσιο γλωσσικό υλικό και ο τρόπος της οργάνωσής του, που άλλοτε βγαίνει μια ποίηση απλή και άλλοτε στριφνή ως «δαιδαλώδης», αλλά παρ' όλα αυτά έλκει την προσοχή και μετά το αρχικό ξάφνιασμα οδηγεί στην εξοικείωση και την αισθητική απόλαυση, π.χ. «Ευθεία σημαίνει να είσαι ηλεκτρόδιο να είσαι η ρίζα» (Sequence, σελ. 162). «Ω ποίηση κεραμουργία από φωνήεντα», σελ.182, «Ω χάος που πλαγιάζεις με θεό από/ μαυρολίθαρο» σελ. 192.

«θα βγει καπνός  
και θειάφι  
κι ο σελασφόρος Αγαμέμνονας  
να υπερασπιστεί την πλατυποδία του στη νυοστή  
εθνοσυνέλευση των πανελλήνων» (σελ. 335).



Ικαρία, 1954



Ο ποιητής από μικρός δημιουργεί τα πρώτα του ποιήματα με τον δικό του επαναστατικό τρόπο. Ο ποιητής αξιοποιεί όλα του τα ακούσματα, γιατί πιστεύει ακράδαντα ότι όλα είναι «γλώσσα».

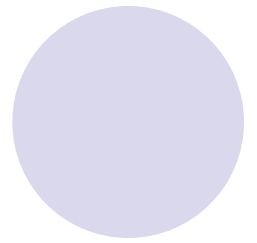
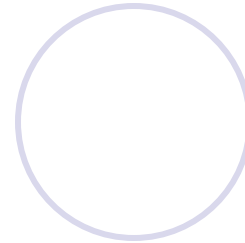
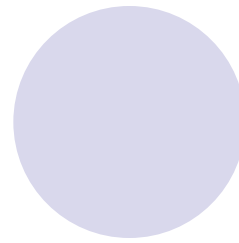
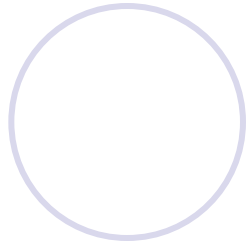
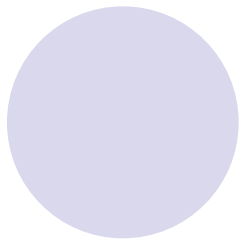
Έτσι στο έργο του συνυπάρχουν αρμονικά γλωσσικά στοιχεία, που προέρχονται από όλες τις φάσεις της ελληνικής γλώσσας, με έμφαση στην ποιητική αξιοποίηση της επιστημονικής ορολογίας, κυρίως, από τα Μαθηματικά και τη Φυσική.

Ενδεικτικά στοιχεία του γλωσσικού του πλούτου είναι τα εξής: «Πρίαμος και λαός εϋμελίω Πριάμοιο», ιωνικός τύπος "Ωλώλη", λόγιες στερεότυπες εκφράσεις "υπό μάλης, άνεμος θυέλλης" και λαϊκές, π. χ. "ξοπίσω, ξεπιτούτου", "εφτούνο", "σπάφε", επιστημονική ορολογία (κούαρκς, γλοιόνια, νετρόνια και φράκταλς) ή ποιεί πρωτόγνωρες λέξεις, π.χ. εγώ, εγείς, εγών, ο Χάος και η Χάη και άλλες «λεξιπλασίες».

Εντοπίζονται στην ποίησή του πολλές λέξεις που δηλώνουν χρώμα, η χρωματολογία του είναι ποικίλη και έχει σχέση με τη ζωγραφική και την εικόνα που εκφράζει (βλ. Μ. Σαχτούρης). Ο ποιητής αναδύεται από το έργο του περήφανος, θυελλώδης, καινοτόμος και γλωσσοπλάστης, όπως:

- «αδιαβατική καμπύλη» (σελ. 391),
- «γκρέμιζε τις πύλες/ κι όπως σκυλί ολόλυζε: ολαγαμέμνονα/  
Ακράτητο χύνονταν το πάμφωτο χάος/ ως αρμονική αιώρησις» (σελ. 432),
- Στο ποίημα με τον τίτλο: *Μεσαίο Κύμα Πιθανότητας* μεταξύ άλλων διαβάζουμε: «Γιατί μ' απόκοψες από τον ουρανό;/ Ίσως να ήμουν η αιωνία μνήμη των τριγώνων» (σελ. 496).
- (Ανάγνωση του ποιήματος *ΑΛΓΕΒΡΑ*): «κλείνανε παράθυρα κατέβαιναν ρολά/ Σιδεροντυμένη έμπαινε πια στην πόλη/ η εξίσωση» σελ. 472





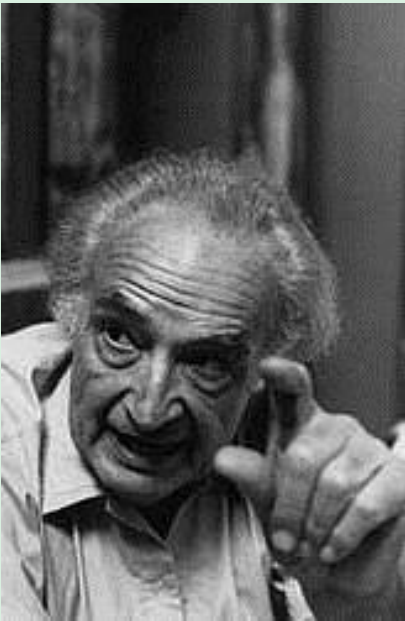
- Αποκαλυπτικά, επίσης, είναι και τα ακόλουθα αποσπάσματα για τη γλώσσα στην ποίηση του Ε. Κακναβάτου, που λειτουργεί ως τέχνη και τεχνική του ποιητή, όπως:
  - «Πατρίδα μου αιώνιε αχινέ  
Παράφρονα από λάθος της Γεωμετρίας,  
Όλη σου η βοή το πάθος  
Είναι που στάζει επάνω σου αίμα του Οφιούχου» (σελ. 441).
  - «Σαστισμένο ελάφι  
τι ζητούσα στην ηλιοσαχάρα  
όπου τόξευε ο Ακένατος  
με δυσοίωνα φωτόνια  
Απ' τα μάτια σου» (σελ. 203)

■ Έτσι, στην ποίηση του Κακναβάτου όλες οι λέξεις απλές, δύσκολες, άγριες και γαλήνιες, χρωματιστές, διάφανες, νυχτόβιες, επίσημες και ανεπίσημες ανασύρονται από τη λήθη ή ξεσκεπάζονται από τον «φενακισμένο μανδύα» τους και δίνουν με την ξεχωριστή τους υλική, μορφοφωνολογική & σημασιοσυντακτική παρουσία μια άλλη ποιότητα στο έργο του.



Η ποιητική έμπνευση του Ε. Κακναβάτου είναι ελεύθερη, καθώς συνενώνει διαφορετικές λέξεις και έννοιες, όπως φαίνεται από τους στίχους που ακολουθούν ( β180 1-9):

Ω χρόνε πώς κυρτώνεσαι περνώντας πλάι  
μου; πώς σκύβεις σκύλος ερμαφρόδιτος  
μαστός βουβώνας χώρος;  
Κ' εσύ για πού;  
για πού κινάς σφυγμέ μου κ' είναι  
να πας δίχως πυξίδες;  
Για πού τρελός κι ωραίος  
τρελός  
για πάντα (σελ. 382)



Ο Έκτωρ Κακναβάτος ενσωματώνει και ανακυκλώνει στην ποίησή του άλλοτε το διαιρετό επιστημονικό σκέπτεσθαι του Καρτέσιου "ergo sum", άλλοτε την τετρακτύα των Πυθαγορείων και τα «πάντα ρει» του Ηράκλειτου ή τις απόψεις του Εμπεδοκλή και των Σοφιστών σε έναν ξεχωριστό ποιητικό λόγο.

Ανάγνωση (Σοφιστές), σελ. 428.

Ο ποιητής, κάνοντας την εσωτερική του διαδρομή στα αλληπάλληλα στρώματα της ελληνικής γλώσσας και της πολιτισμικής του συνείδησης, βγαίνει ανανεωμένος, υπερβατικός, αλλά κυρίως πρωτοποριακός και επαναστατικός, με έναν λυρισμό επιθετικό, λυρισμό διαμαρτυρίας, π.χ. ο έρωτας ορίζεται ως «άεναον ιστίον» ή ως «έρωτας λυσιμέλης».

Η γραφή του δεν υπακούει σε μια γραμματική της δημοτικής ή της καθαρεύουσας, αλλά τις διαπλέκει για λόγους ύφους, π.χ.

αγχιβασίη (β108 23), ελέπτολις (β123 71), ψαλμουδιά (β125 10), ετζακίσθη (β41 9), απέρασε (β232 3), ο λεχρίτης (β283 5) κ.ά.

«Η ποίηση είναι το μεγάλο άθλημα της γλώσσας» μας λέει ο ποιητής σε συνέντευξή του στο περιοδικό *Εξώπολις*:1996-7, σελ.24.

Αυτό καταδεικνύεται και με το ποίημα που ακολουθεί:

# ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΣΤΡΟΦΑ ΤΗΣ ΧΑΟΣΥΝΗΣ

ΑΝ ΔΙΑΒΑΖΕΣ τη σπάλα μου - δρόμωνα χαμένο στις  
Σαργάσσεσ

Θ' άκουεσ που  
φαλλικά φωνήεντα της Μεσόγειοσ  
κραδαίνουνε ουράνιοσ Κέδρουσ  
κραταιά ποτάμια

Θ' άκουεσ που  
βαθιά στουσ όρχεισ του Μινώταυρου  
βράζει η ανδράχνη μούστοσ

Θα 'βλεπεσ που  
με τον δυόσμο επ' ώμου η Νύχτα  
ανηφορίζει την ξερολιθιά  
πριν παραδοθεί στη Μάνη

Θα 'βλεπεσ που  
όταν η δελφίνα σέρνει στον βυθό τον ηλιοπουνέντη  
στα φαράγγια οι λαιλαπίδεσ  
ντύνονται την οίησή μου...

και που άϊ εσύ πέστροφα της χαοσύνησ  
ανεβαίνοντασ το βήτα του Περσέα  
είσαι το εγκάρσιο γιατί

που το εισιτήριό μου για τον ουρανό το 'δωκα  
για μια πεταλίδα Φολεγάνδρια". (ΧΑΟΤΙΚΑ Ι, σελ. 42)




Η ποίησή του ακουμπάει με έναν ιδιότυπο τρόπο τη ζωή και τα προβλήματά της, αναζητώντας πάντα την ελευθερία, το μυστήριο του κόσμου, την επιστήμη και τη συμπαντική κίνηση. Ο ποιητής ως ονειροπόλος συλλαμβάνει σαν σε ονειρική εικόνα όλα όσα ο επιστήμονας με σκληρή δουλειά προσπαθεί να αποδείξει.

Ο λόγος του Ε. Κακναβάτου είναι εκρηκτικός, που γεννά το ποιητικό γεγονός.


Ο Ε.Κ. μας πάει πιο πέρα από το Ν. Εγγονόπουλο με το "Μπολιβάρ, είσαι ωραίος σαν Έλληνας" στο ποίημά του «*ΑΠΟ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΜΙΑΣ ΑΣΤΡΟΦΕΓΓΙΑΣ*» σελ. 89, 92, που μεταξύ άλλων λέει:





«Κι όταν επέρασε το δικό τους το γινάτι,  
πιάσανε ένα πεντοζάλη κάτω απ'τα παράθυρα του πάπα  
με τον πολύφημο μπροστά  
να σαλτάρει από τη γκουανταλαχάρα στο μέτσοβο  
που να σου κόβεται η πνοή.  
άειντε τώρα εσύ να κρατηθείς:  
βούιζαν τα τούμπανα από τη βραζιλία ως τη βαϊκάλη  
τσίριζαν τα κλαρίνα από τη νορβηγία ώσμε  
τη νέα καληδονία  
και σύψυχο τ' άστρο μας τινάχτηκε σαράντα οργιές μπροστά.  
έτσι σε κομματιάσαμε  
στρίγγλα  
αστροφεγγιά...»(σελ. 92)

(σχετικότητα του χρόνου, ανακάτωμα του χωροχρόνου, συνύπαρξη ασύμβατων γεωγραφικών χώρων, οι ανοίκειες εικόνες, το παράλογο, οι συνηγήσεις, οι λαϊκές εκφράσεις κ.ά.).



Ο Ε.Κ. μιλώντας για την ποίηση λέει ότι είναι: "μια κραυγή ελευθερίας, είναι κληρούχος του θαύματος".

Ο Ε. Κακναβάτος επισημαίνει ότι τα μαθηματικά έχουν τη δική τους ποίηση, στοχεύουν να περιγράψουν τον κόσμο σε μια περιεκτική γλώσσα, που να αποδίδει τόσο την ποιότητα όσο και την ποσότητα.

Για τη συνάντηση των Μαθηματικών και της Ποίησης μιλάει ως εξής:

«Τα τελευταία μου ποιήματα, τα χαοτικά, έχουν επηρεαστεί από τη θεωρία του χάους, εκεί που αγωνίζονται και σκύβουν όλοι οι επιστήμονες του κόσμου. [...].

Τα μαθηματικά είναι θαλασσινά κύματα, αλλά η αγωνία που νιώθει ο άνθρωπος για ν' αποδώσει με μια οποιαδήποτε γλώσσα τις σκέψεις και τα αισθήματά του δεν είναι προνόμιο μόνο της μαθηματικής επιστήμης, αλλά και της ποίησης, γιατί όπως έλεγε και ο HEISENBERG "ο άνθρωπος μιλάει με τα μαθηματικά και την ποίηση".

Στον οραματισμό η μήτρα είναι η Ποίηση, στη γραφή, στη γένεση είναι τα Μαθηματικά».

- Δεν είναι τυχαίο ότι η συλλογή, **ΚΙΒΩΤΙΟ ΤΑΧΥΤΗΤΩΝ**, έχει προμετωπίδα που αναφέρεται στη γλώσσα: «**όταν η γλώσσα δεν κάνει τίποτα άλλο παρά να υπηρετεί το Λόγο καταστρέφει την πάμφωτη αταξία των πραγμάτων.**». Ο ποιητής αναζητάει τη «μάχιμη, την αμαζόνα» λέξη, τη λέξη που διαρκεί και που σέρνει το δικό της πολιτισμικό φορτίο. Αυτή η ευαισθησία και ομολογία του ποιητή είναι παρούσα σε όλο το έργο του, όπως στο ακόλουθο ποίημα: (σελ. 423)

*... Κ' έγινε να ψάχνω για λέξεις άφοβες  
για λέξεις μάχιμες κι αθάνατες  
για λέξεις παρατεταμένες  
που ατές τους παρατείνονται  
ανυπόμονες πεισματικές  
για λέξεις αμαζόνες απόκρημνες  
έψαχνα για τη λέξη που όλη απόγνωση  
πηδάει στο κενό  
και που στην προσγείωση  
χίλια κομμάτια.*



Ο τίτλος της συλλογής, *ΚΙΒΩΤΙΟ ΤΑΧΥΤΗΤΩΝ*, δημιουργεί την αίσθηση της συγκεντρωμένης δύναμης. Εδώ πολλά ποιήματα διαπερνώνται από ανησυχία για τον άνθρωπο και τον τόπο του, όπως στο ποίημα:

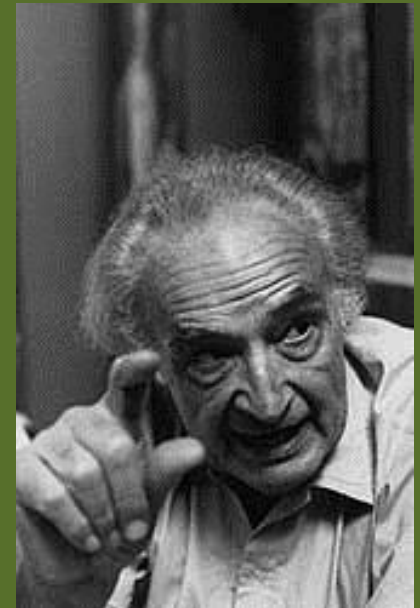
## ***ΕΜΒΡΥΑΚΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΣΥΛΛΑΒΟΥ***

Δε λέω, μα η αλήθεια παρ' ημίν είναι γραικική  
τουτέστι ξεροτράχαλο  
βυζαίνει ρίγανη  
λούζεται στο μούστο  
κι όλο κόντρες με το γραίγο σε  
δεκαπεντασύλλαβο.

Δε βγαίνει ποδαρόδρομο έως εκεί πάνω:

δίνω ένα μουλάρι για το εισιτήριό μου  
το λεωφορείο ξεκινά για κάθε αντιαστέρα.

(σελ. 453)





Με τη συλλογή **ΔΙΗΓΗΣΗ** ο ποιητής αφηγείται ποιητικά τα γεγονότα των ετών 1967-73. Η ιστορία, ο μύθος, το δημοτικό τραγούδι, τα ονόματα και τα τοπωνύμια συγκροτούν την πορεία της φυλής, π.χ.

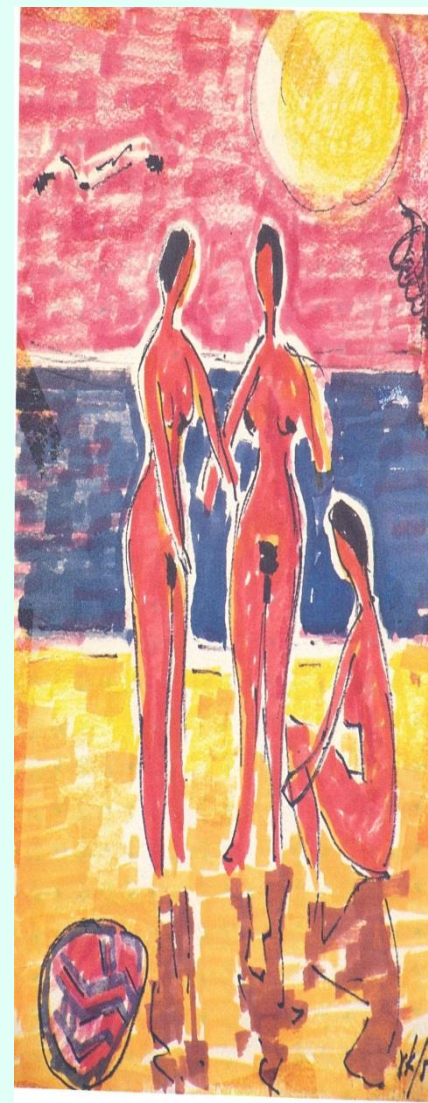
*«Όλην τη νύχτα τουφεκούσες ένα φεγγάρι κόκκινο.*

*το πρωί σε βρήκανε μες στ' αποσιγάρα»* (1969), σελ. 146

Στη συλλογή, **ΔΙΑΣΠΟΡΑ**, τόσο στον τίτλο όσο και στο περιεχόμενο μπορούν να εντοπιστούν αρκετά στοιχεία της δραματικής ιστορικής πορείας του ελληνισμού, αλλά και του ανθρώπου γενικά.

Η συλλογή με τίτλο, **ΤΑ ΜΑΧΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΚΙΡΚΗΣ**, παραπέμπει στη σύγχρονη δικτατορία και σε κάθε μορφή εγκλωβισμού, καθώς γίνεται κατάδυση **στο εγώ, στο εσύ και στο εμείς.**

Επίσης, στη συλλογή, **ΟΔΟΣ ΛΑΙΣΤΡΥΓΟΝΩΝ**, γίνονται πολλές αναφορές, έμμεσες ή άμεσες, σε ιστορικά γεγονότα με οργισμένο λόγο, π.χ.



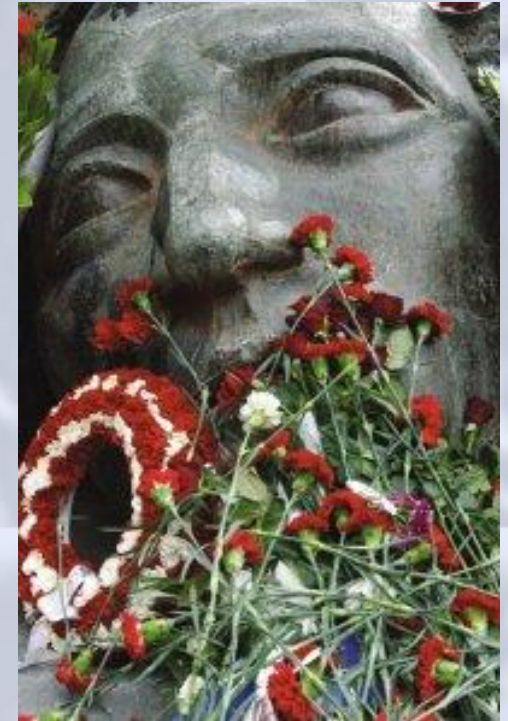
## ΚΩΝΙΚΟΣ ΝΟΕΜΒΡΗΣ

«Τα τανκς μεταδοτικά δισύλλαβα άνοιγαν  
δρόμο  
του βροντόσαουρου, καταμεσί οδόφραγμα  
κωνικός Νοέμβρης» σελ. 244 (1973)

Σε αυτή τη συλλογή συναντώνται λεκτικές συνάψεις, όπως «τα στυγερά θεωρήματα κι άλλα θεσπέσια ξύλα», που δείχνουν τι εννοούν οι υπερρεαλιστές όταν μιλούν για «ηλεκτρικό σπινθήρα» και για το σοκ που θέλουν να δημιουργήσουν στο δέκτη με τις απροσδόκητες συζεύξεις λέξεων.

Είναι ξεκάθαρο στην ποίηση του Ε. Κακναβάτου ότι η ποιητική του μυθολογία υπερβαίνει τις συμβάσεις και αγκαλιάζει ό,τι έχει σχέση με τον άνθρωπο και τις εμπειρίες του, τόσο στο επίπεδο της θεωρίας, της επιστήμης και της τεχνολογίας, όσο και σε ανθρώπινο και οικουμενικό επίπεδο, π.χ.

**«άχρονα θεωρήματα κυκλώσανε τους λόχους μας,  
ποταμός αίματος έριξε το σπίτι» (β13 10-11) ή  
σελ.215**



Με τη συλλογή, *ΧΑΟΤΙΚΑ Ι*, ο ποιητής μάς πάει πολύ πιο πέρα από τις άλλες συλλογές του, εντάσσοντας στην ποίησή του τις επιστημονικές αναζητήσεις για τον χρόνο, το χάος και την ύπαρξη του ανθρώπου, όπως:

«Το Χάος Έλκει, Το Χάος δεν έχει πύλες,  
Ο Χρόνος είναι εξωμήτριο του Χάους»,  
«το Χάος είναι ανδρόγυνο/είναι ο Χάος και η  
Χάη» (σελ.12).

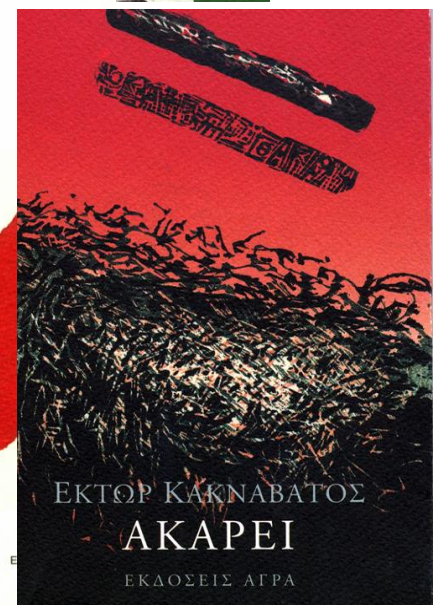
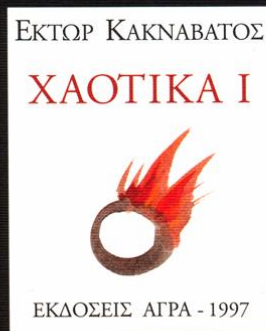
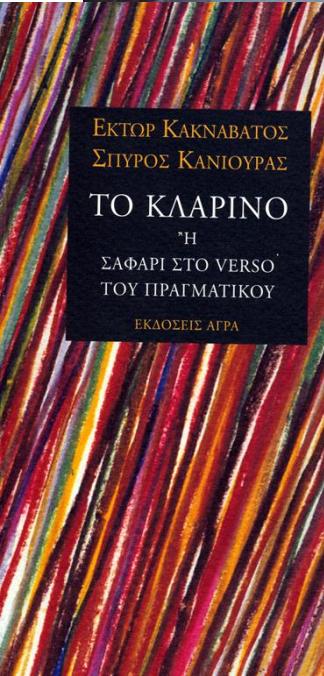
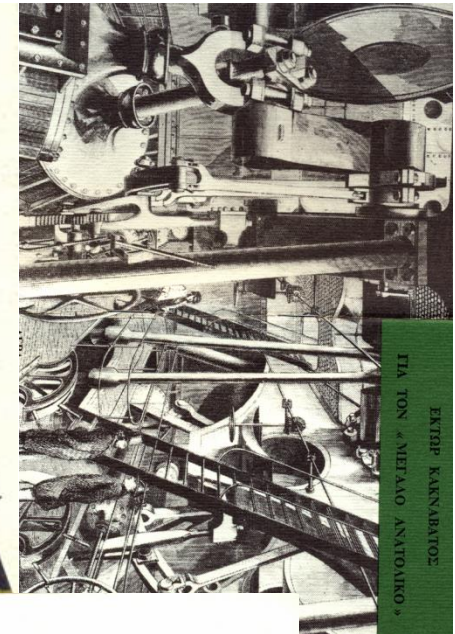
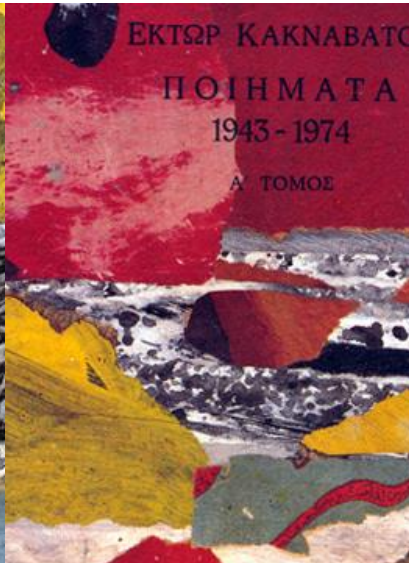
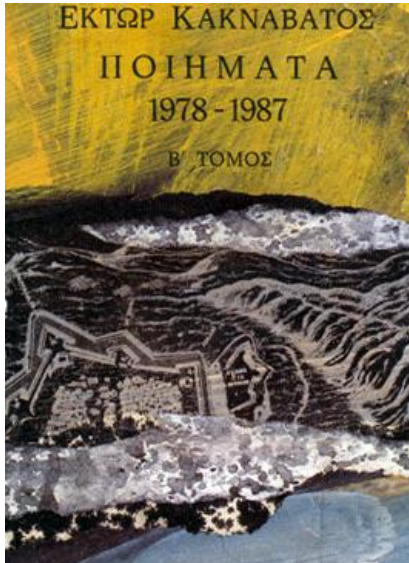
Μάλιστα ο ποιητής του δίνει και φωνή, με λέξεις από το δημοτικό μας τραγούδι και τη λόγια γλώσσα, π. χ. «είναι αχός και ιαχή/ δεν έχει πύλες» (σελ.12).

Έτσι, το χάος από χωροχρόνος σωματοποιείται σε ανδρόγυνο και στη συνέχεια γίνεται πόνος και πολεμική κραυγή, το χάος ηχεί, αλλά με τους δικούς του νόμους, ανήκει σε μια άλλη ράτσα «Ίσως η άλλη ράτσα αριθμών της άλλης γλώσσας» (σελ.13).





# Νεότερες συλλογές του ποιητή





■ Με την τελευταία συλλογή «**Στα Πρόσω Ιαχής**» ο Ε. Κακναβάτος συνεχίζει να μας ξαφνιάζει από τον τίτλο έως το τελευταίο ποίημα, αξιοποιώντας τεχνικές του υπερρεαλισμού και επιστημονικούς όρους, που γίνονται ποιητικοί.

Κυρίαρχα μοτίβα και σε αυτή τη συλλογή είναι **το χάος, ο χρόνος και ο χώρος**, επίσης γίνεται λόγος ποιητικά για την ανεπάρκεια της λογικής να μας πει *τι είναι ζωή και ύπαρξη*.

Αξίζει να επισημανθεί η παρουσία **του Χάρου** ως μοτίβου σε πολλά ποιήματα αυτής της συλλογής. Η γλώσσα έχει και λαϊκά και λόγια και καθημερινά στοιχεία.

Στο ακόλουθο απόσπασμα η εικόνα του Χάρου είναι χαρακτηριστική, καθώς παραπέμπει στη λαϊκή ζωγραφική και συγχρόνως θέτει ερωτήματα υπαρξιακά ή εντροπίας του χάους, π.χ.

«Ξαπλωτός τ' ανάσκελα στον κάμπο/ [...]/

χέρια σταυρωτά πίσω απ' το σβέρκο

άγανο σταχυού στα δόντια

κι ως το σαγόνι το σομπρέρο ο άραχλος  
αφρός μέσ' απ' τα δόντια του ανάθρωσκε

ο ζύθος του Άδη» (σελ.28).





Βέβαια, η ποίηση του Ε.Κ. κατανοείται καλύτερα με δεύτερη και τρίτη ανάγνωση για να αφουγκραστεί κανείς την εσωτερική της περιπέτεια, τις σιωπές της, τους νέους δρόμους που ανοίγει καθώς μιλάει «Σε γλώσσα αστροφεγγιάς ανάμεσα Βέγα Αντάρη» (Ακαρεί σ.42), ή όταν παίρνει «το λεωφορείο όπου ξεκινά για κάθε αντιαστέρα»,

ή όταν λέει ποιητικά στο ποίημα *IN HYPERBOLA*:

- «μη γίνουν λόγος και μόνο in hyperbola ηχούν, δεν είναι

λέω δεν είναι δα του καθενού ν' ακούει

- τον ύπνο του νερού, να δει της πέτρας την έπαρση,

- ότι βαστά του ραδιοαστέρα,

ή που το φως του φεγγαριού ιερουργεί, κέρνος από φωνήεντα κι αθώα καλάμια·

είναι της άλλης αίσθησης να είσαι

μέσ' από αιώνες η στιγμή του κεκραγένας:

χαίρε ως δυνατότητα τερατική η τρέλα

χαίρε ως προβλήτα η αντιλόπη

χαίρε ότι καταδώ λοξοδρομείς

η νυχτοαλκυόνα.» (σελ. 312-313, β111).



Τεχίνο και σίγνη, 1963



Τέλος, η ποίηση είναι ο μόνος δρόμος που οδηγεί τις λέξεις στο φυσικό μεγαλείο τους και οι λέξεις με τη σειρά τους, επιστημονικές και άλλες, ως λόγος ποιητικός απελευθερώνουν τον ποιητή από δεσμά και συμβάσεις.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ,

ΚΑΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Δρ Χριστίνα Αργυροπούλου,  
Επίτιμη Σύμβουλος του  
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και  
συγγραφέας

